

vseeno uspeli lajšati trpljenje bolnikov. Do danes se je v osnovnih potezah ohranila Hipokratova prisega, kjer se zdravnik obvezuje, da bo svoje življenje posvetil v prid človečnosti in mu bo največja skrb ozdravitev svojih bolnikov. **Hipokrat s Kosa** (460-375 pred našim štetjem) kot *oče medicine* simbolizira načela medicinske etike. Od leta 1948 je modernizirana Hipokratova (Ženevska) prisega obvezni del obreda pri sprejemu študentov medicine med zdravnike.

Ne smemo pozabiti, da je osnovna opredelitev starogrških razumnikov bila filozofija. Njihovi pogledi na življenje kot celoto so pomembno vplivali na razvoj sodobne filozofije. Večina pregledov znanosti pri starih Grkih govori predvsem o tej sestavini. Naravoslovje je bilo za starogrške filozofe manj pomembno, nekateri (na primer Platon) so naravoslovna spoznanja uvrščali med manj

pomembna (celo nižja) znanja. Kljub temu pa so se mnogi razumniki tistega časa (na primer Aristotel) ukvarjali tudi z botaniko in zoologijo, etiko, politiko, retoriko, poetiko in ekonomijo, torej vedami, ki so bile bolj uporabne vrste.

Opredelitev vpliva starogrške filozofije na sodobne filozofske tokove pa leži daleč zunaj mojega dosega.

Zahvaljujem se Nadi in Marku Razpet za pomoč pri pisanju tega prispevka.

Literatura:

- A. Likar, 2019: Prelomi v razvoju fizike. Ljubljana: DMFA.*
I. Newton, 1999: The Principia. New translation by I. Bernard Cohen and Anne Whitman. University of California Press.
J. Strnad, 2003: Razvoj fizike. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
Wikipedia.

Medicina • Razmišljanje o smrti in pravici do dostojanstvenega umiranja

Razmišljanje o smrti in pravici do dostojanstvenega umiranja

Smrt v religiji in filozofiji, pravica do dostojanstvenega življenja in umiranja vseh

Katja Vörös

»Prah si in v prah se povrneš.«
 Vir: https://www.google.com/search?q=death+ashes&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjgJ8nlvrjeAhUGIywKHUJvBfAQ_AUIDigB&biw=1366&bih=626#imgrc=c3Tbpbq8cX5iEM:

Smrt, beseda, ki jo je že težko izgovoriti, kaj šele razmišljati o njej. Navsezadnje je tudi družba naravnana tako, da se ji želi čim bolj oddaljiti, jo postaviti na stranski tir, zapakirati v škatlo, upajoč, da bi to škatlo bilo treba čim manjkrat odpreti. Je sploh še katera beseda, ki požene takšen strah in trepet v kosti? Zakaj je že samo razmišljanje in razpravljanje o smrti v družbi tako »čudaško« in nesprejemljivo? Zakaj nas tako prizadene? Kako se spopasti z ljudmi, ki umirajo? Prebiranje knjige *Odprto srce*, ki je delo zdravnice Urške Lunder, mi je pomagalo odgovoriti na marsikatero od zastavljenih vprašanj. Zares, ta knjiga je pravi dokaz, da sta lepa beseda in iskren odnos ključnega pomena pri navezovanju stika z bolnikom. Lahko je v pouk vsem mladim študentkam in študentom medicine, ki velikokrat še ne premorejo tolikšne empatije in občutka za sočloveka. Vse prevečkrat se namreč zaradi ugleda, ki ga zdravniški poklic uživa v družbi, za študij medicine odločajo dijakinje in dijaki, ki s svojimi učnimi sposobnostmi sicer ustrezajo zahtevam za vpis na fakulteto, pa vendarle nimajo komunikacijskih veščin, ki so nujne za dobro oskrbo bolnika. Velikokrat namreč slišimo ljudi pripovedovati o nespoštljivem odnosu, ki so ga bili deležni s strani zdravnika/zdravnice, o tem, da jih ta sicer posluša, pa vendar ne sliši. Posledično tudi zdravljenje ne more biti učinkovito. Bolnike je treba dojemati kot celoto, se znati z njimi pogovoriti, jih ne obsojati, temveč s slehernim izmed njih navezati stik, saj nam bodo le tako lahko zaupali. Hladen in nespoštljiv odnos ne vodita nikamor, mečeta zgolj slabo luč na zdravniški poklic in sejeta razočaranje med bolniki. Hkrati sem razmišljala še o beguncih in pravici do dostojanstvenega življenja in umiranja vseh ljudi in ne zgolj peščice, ki plete mrežo življenja po lastni volji.

Že davnega leta 2000 pred našim štetjem so ljudje na široko razmišljali o smrti. To je očitno tudi v sumerski epski pesnitvi, *Epu*

o Gilgamešu, kjer se Gilgameš, glavni junak, ki žaluje za svojim umrlim prijateljem Engidujem, sprašuje:

*Prijatelj, ki ga ljubim, postal je zemlja,
Engidu, moj prijatelj,
postal je kakor ilo zemlje!
Mar se ne bom tudi jaz moral nekoč umiriti
ter ne bom nikoli več vstal?*

*Zadela ga je usoda vseh ljudi,
zato me je postalo strah smrti in begam po divjini,
Engidujeva usoda me grozno teži;
prijatelj, ki ga ljubim, postal je prah,
moj prijatelj Engidu je postal kakor blato
in prst.*

Gilgameš je občutil izgubo bližnjega. Izgubo prijatelja, ki ga je imel rad, ki ga je ljubil. Od njega ni ostalo nič več kot material, material, ki se je slej ko prej pomešal z zemljo in ga več ni bilo mogoče prepoznati. Čudovita oseba je postala le še prah. »Zares, prah si in v prah se povrneš,« pravi *Stara zaveza Biblije*. Gilgameš pravilno razmišlja, da je njegovega prijatelja zadela usoda, ki je neizbežna in ki čaka slehernega izmed nas, lahko za prvim ali za desetim vogalom. Ključno je, da nihče ne ve, kdaj si ga bo ta usoda izbrala, da ga ponese drugam, lahko morebiti med dišeče vrtove ali v vročinski pekel, toda skupno vsem je, in to je tista edina gotovost, da nas bo ujela vse. Izguba ljubljene s seboj prinese ogromno žalosti, jeze in potok solz. Tako kot mi se tudi on razočarano sprašuje, če je to to? Je smrt nepreklicni konec? Je to res vse, kar bomo doživeli? Zaveda se, da se smrti ne more izogniti nihče. V smrti smo si vsi enaki, je naš skupni imenovalec, ne glede na izvor, bogastvo, izkušnje. Konec je enak za vse. Toda tako kot Gilgameš se tudi mi ne moremo sprijazniti z njo, se je bojimo in se ji skušamo na vse pretege izogniti. A kaj, ko je izogib kljub vsem naporom nemogoč. Danes medicina zmore ogromno, reši lahko marsikatero že navidez izgubljeno življenje,

toda ko nastopi absolutna smrt, takrat tudi ona odpove. Težko je sprejeti dejstvo, da se kljub vsemu garanju v času življenja, kljub vsem izkušnjam in doživetjem, vsak človek po smrti spremeni v prah, pomeša z blatom.

V nadaljevanju epa tudi daljni božanski sodnik Utnapištim razmišlja podobno:

Neizbežna je bridka smrt;

Mar sploh kdaj gradimo hišo na vekomaj?

Mar za vekomaj sklepamo pogodbe?

Mar si bratje za vekomaj delijo imetje?

Mar trajajo prepiri v deželi za vekomaj?

Mar reka za vekomaj narašča in povzroča poplavo?

Že od začetka sveta ni stalnosti in je ni.

Speči in mrtvi – kako podobna sta si med seboj.

Glede na znanstvene dokaze, ki jih imamo, ni nič večno. Smrt je povsod okoli nas. Umiramo vsi, ne zgolj ljudje, tudi rastline ovenijo, živali poginejo in ne nazadnje tudi materija ni večna. Tako stol z leti postaja krhkejši in se zlomi, zato ga je treba zavreči, saj svoje vloge več ne bo mogel opravljati. Ta stari in nefunkcionalni stol bo nadomestil nov stol, ki ga bomo kupili. Tudi hiša z leti več ne more kljubovati ostrim vremenskim razmeram, zato jo je treba obnoviti ali podreti in zamenjati z novo. Zakon, pri katerem je sicer nekoč še veljalo: »Dokler naju smrt ne loči,« postaja zgolj nekajletni, nato pa sledi ločitev. Podobno deluje življenje. Ljudje se rodimo, sledi brezskrbno otroštvo, nato mladost z najstniškimi problemi, odrasla, delovna doba in na koncu starost, obdobje številnih zdravstvenih težav in ko nastopi ura, pride do biološke smrti. Zemeljsko življenje za to osebo se konča, toda hkrati se rodijo spet novi ljudje in življenje bo teklo naprej. Zakaj se je torej tako težko sprijazniti s popolnoma normalnim življenjskim krogom?

Mogoče zato, ker ljudje ne maramo neznanega, kar smrt zagotovo je, saj o njej vemo izredno malo. S podaljševanjem življenjske

dobe, z zdravili in s previdnim življenjem se skušamo izogniti poti v neznano, saj ne nazadnje niti ne vemo, če to neznano sploh obstaja. Toda, če ničesar več ni, a ima potem življenje sploh kakšen smisel? A je vredno vztrajati v trpljenju, če pa je to vse, kar imamo? Če ničesar več ni?

Medtem ko je pri starejši generaciji prisoten predvsem strah pred smrtjo samo, je pri ljudeh, ki so, vsaj biološko, daleč stran od »konca«, strah predvsem pred bolečim umiranjem, počasnim propadanjem človeškega telesa, ki je nekoč bilo krepko, mladostno, napeto, zdaj pa postaja z vsakim dnem bolj krhko, nagubano, staro, razpadajoče.

Ker se s kruto »Resnico« človek nikakor ne more sprijazniti, so se razvile razne religije, ki ga tolažijo, da vse vendarle ni zgolj črno in belo. Religije so tiste, ki smrt dojemajo kot začetek novega življenja. Zemeljsko življenje bi naj bilo tako zgolj priprava na posmrtno življenje, ki je veliko lepše, brez skrbi in naporov, brez trpljenja. Takšne iluzije se veliko ljudi z veseljem oklepa. Kdo pa si ne bi želel živeti tam, kjer se cedita med in vino, kjer vladata mir in ljubezen, vrednote, ki jih v zemeljskem življenju ne moremo doseči, lahko se jim zgolj približamo. Veliko ljudi, sploh pa tisti, ki so z eno nogo že v grobu, najdejo tolažbo prav v religiji, medtem ko se poslavljajo od življenja kot takega. Tako krščanstvo dojema posmrtno življenje kot nesmrtnost v peklu ali nebesih. Resničnosti takšnih idealiziranih predstav ne moremo podpreti z dokazi, zato o njih govorimo kot o iluzijah, čeprav jih ne moremo z zagotovostjo niti ovreči. Človek lahko o tem zgolj razmišlja in se na koncu, na podlagi lastnega razmisleka, odloči, kaj je resnično in kaj plod domišljije. Kaj pa je prava, absolutna resnica, bomo spoznali šele, ko se bomo z njo srečali iz oči v oči.

Glavni čar religije je v tem, da ponuja »nemogoče«, to je, večno življenje. Tako religiozni človek Bogu v življenju ne nameni pretirano veliko časa, je pa Bog zagotovo prvi na seznamu, ko se približa neizogibna smrt.

V njem namreč človek vidi poroka nesmrtnosti, upanja, tolažbe, rešitve. Marsikdo sicer najde luč na koncu temnega tunela v religiji, pa vendar je kar precej ljudi, ki na vero pomislijo šele v terminalni fazi življenja, »ko so že skoraj pod zemljo«. Seveda, takrat je strah največji in zato se je treba oklepiti upanja. Upanja, da nekaj pa vendarle še sledi po smrti. Nekaj mora biti! Ne more biti smrt konec vsega, ne sme biti! Tako svet ne deluje! To so misli, ki zagotovo švigajo po glavi, ko si obsojen na smrt. Čeprav smrt lahko pomeni nepreklicni konec, nas vera uči, da ni resnično zgolj to, kar znamo razumeti. »Jaz sem vstajenje in življenje. Kdor vame veruje, bo živel, tudi če umrje,« pravi Jezus, zato vse bolj kaže, da je edina svetla točka, ki bi nas lahko popeljala iz teme, na katero pomislimo ob smrti, vera. »Ob smrti nam kaj dosti ne pomagajo ne cvetlice, ne žalni govori. Ne pomaga še tako lep obred. Tukaj pomaga le vera,« je dejal duhovnik Janez Zupanc. Na žalost je precej ljudi, ki se s stisko umiranja srečujejo precej časa, veliko je ljudi, ki na bolniški postelji zgolj še čakajo na smrt, ker jim ni več pomoči, in tukaj ima pomembno vlogo paliativna oskrba.

Zdravnica Urška Lunder se je v svoji knjigi *Odperto srce* odkrila dotaknila tematike umiranja. Njena bolnica Bojana je o umiranju dejala: »Zdaj odpade vse nerabno. Pogovarjaš se samo še o tistem, kar je vredno. Ceniš samo iskrenost in pristnost.« Tako je iz prve roke ponazorila, kakšni so občutki o umiranju, kakšni so občutki, ko si že z eno nogo v grobu in ko si priznaš, da ti ni več pomoči in da te ne bo rešil več noben čudež. Takrat je pomembno zgolj to, kako preživeti tistih zadnjih nekaj dni, ur, minut. Takrat si človek želi le mirnega spokoja v družbi najbližjih in v družbi ljudi, ki jih ima rad. Takrat si človek zares ne želi biti sam in gospa Lunder je bila tista, ki je vsakemu umirajočemu stala ob strani in ga, če je le bilo možno, pospremila na zadnjo pot. Navdušila me je predvsem resnična pripoved o gospe Nataši in njeni družini. Kako pogu-

mno je moža Sergeja vzela iz bolnišnice in mu omogočila mirno in spokojno umiranje v krogu najdražjih. Ob poslušanju njegove najljubše opere *Don Pasquale*, obujanju lepih spominov in pripetljajev in po posnetku še zadnje skupne družinske fotografije je izdahnil. Družina pa je nato, kljub žalosti in s solzami v očeh, s šampanjcem nazdravila Sergeju in vsem lepim trenutkom, ki so jih skupaj doživeli. Kot da to ne bi bila že dovolj kruta usoda za ubogo ženo, pa je družino prizadela še smrt hčerke Taje, ki se je vrsto let spopadala s kruto boleznijo, jo večkrat premagala, ohranila pozitivno energijo, bila optimistična, toda na koncu je vendarle omagala. Tako je mati v treh letih izgubila moža in še hčerko. Zagotovo ni hujše bolečine za mater kot smrt lastnega otroka, otroka, ki ga je nosila pod srcem. Toda gospa je svojo usodo sprejela in postala občudovanja vredna zaradi hrabrega doživljanja smrti svojih dveh najbližnjih. Zdravnica Urška Lunder opiše tudi primer, kako so umirajočega gospoda v bolnišnici še bolj vznemirjali, namesto da bi mu dali zdravila za lajšanje bolečin. Pustili so ga čakati dve uri, ga privezali za roki, da je vpil, udarjal z rokami in nogami ob posteljo, dokler ni popolnoma utrujen obnemogel in po nekaj urah izdihnil. Imel je pravico do dostojanstvenega umiranja, lahko bi umrl mirno, v krogu družine, pa vendarle je ubogi gospod bil čisto na koncu svoje poti privezan na posteljo in se mučil. »Z dobro paliativno oskrbo je običajno možen miren in udoben prehod,« pravi avtorica knjige. Večkrat je treba razmisliti, ali je vredno podaljševati življenje umirajočega za vsako ceno. Navdušilo me je, kako se je zdravnica posvetila slehernemu bolniku in mu skušala omogočiti dostojanstveno umiranje. Hkrati v sami pripovedi poudarja pomen učinkovite komunikacije zdravnikov s svojci umrlega. Ta mora biti čimbolj človeška in empatična.

Po starogrškem filozofu Platonu je smrt ločitev duše od telesa. Smrt kot taka se dotika zgolj telesa, tistega, kar lahko primemo v

roke, občutimo, vidimo, medtem ko tudi po smrti duša še vedno živi, je nesmrtna. Toda da ima človek dušo, je spet nekaj, v kar lahko verjamemo, ni pa znanstvenih dokazov, ki bi to trditev podprli. Po Platonu tako človek »Resnico« spozna šele, ko se duša osvobodi telesa. Ker ljudje po resnici hrepenimo, bi si torej tako kot on smrti morali želeči vse svoje življenje. Za njega je človeško telo ječa za dušo, zato v življenju prave »Resnice« ne moremo spoznati. Takšne opredelitve se oklepa tudi marsikatera religija.

Seneca, rimski filozof, pa je dejal: »*Misli ves čas na smrt, da bi premagal tesnobo smrti, kajti tistega, kar nam je domače in blizu, se več ne bojimo.*« Toda stalna obremenjenost s smrtjo v današnji družbi ne bi bila dobro sprejeta. Takšnega človeka bi bržkone imeli za nesrečnega, depresivnega človeka s samomorilskimi nagnjenji. To pa zgolj zato, ker se družba, kljub svoji modrosti, ni naučila sprejemati smrti kot nekaj normalnega, vsakdanjega. Nemški filozof Simmel je izogibanje pogovoru o smrti primerjal z ladjo, na kateri so po-

tniki, ki bežijo v nasprotno smer, kot plove ladja. To pa je zgolj navidezno bežanje od cilja, h kateremu plujemo, saj bo ladja v vsakem primeru prispela do obale. O smrti mogoče sicer res razmišljamo, pa vendarle le potihoma, za sebe, le redkokdosi si upa svoje razmišljanje povedati naglas, zaupati širšemu krogu ljudi, razpravljati o smrti, kajti kljub temu, da je ta normalni zaključek (zemeljskega) življenja, še vedno velja za tabu temo. Četudi jo odrivamo stran, smo ji iz dneva v dan vedno bližje in strah pred njo, neznanu »pošastjo«, za katero nihče ne ve, kam nas bo odpeljala, postaja iz dneva v dan večji.

Kljub velikemu napredku znanosti grožnja smrti še vedno ostaja. Pa naj si bo to, ko ta nastopi »pravšnji čas« ali ko kruta bolezen ali nesreča vzame življenje. Vse to je del sveta, v katerem živimo, in glede na to, da je smrt, ki nastopi kot posledica starosti ali »starostnih bolezni«, nekaj, kar moramo sprejeti, nekaj, kar je nenazadnje za družbo celo koristno, saj če bi vsi živeli v neskončnost, bi zagotovo ne bilo za vse dovolj

Strah pred smrtjo, neznanu »pošastjo«.

Vir: https://www.google.com/search?biw=1366&bih=626&tbm=isch&sa=1&ei=1Z3dW_vPH4vasAej3qSoBg&q=death&og=death&gs_l=img.3..0i67k112j0l7j0i67k1.21335.22132.0.22646.5.4.0.0.0.171.515.1j3.4.0....0...1c.1.64.img.2.2.312...0i7i30k1j0i30k1.0.Lgri9imb18k#imgrc=GVD69TLH85Qj9M:

hrane, ne pijače, ne bivanjskih prostorov in nenazadnje bi se tudi zaradi neravnotežja med delovno aktivnim prebivalstvom in upokojenci, ki bi jih v tem primeru bilo neprimerljivo več, zrušila gospodarstvo in celoten družbeno-politični sistem. Toda tako poimenovana »prezgodnja smrt« se družbi zdi nepoštena, krivična. To pa je področje, ki ga moramo izboljšati, na primer s cepljenjem, z zdravili, s terapijo in kot zdravnik predvsem z verodostojnim opravljanjem zdravniškega poklica. Ljudje namreč zdravnike prepogosto dojemajo kot večvredne ljudi, kot božanstva, ki bi morala imeti odgovore na vsa vprašanja in rešitve za vse težave. Toda zdravniški poklic je tako kot ostali poklici. Opravljajo ga ljudje. Ljudje, ki so zmožni napak. Zato pa se je pri opravljanju zdravniškega poklica treba stalno izobraževati in nenehno razmišljati.

Imamo pa ljudje zagotovo dvojna merila, ko govorimo o smrti. Medtem ko se nam zdi smrt bližnjega, nekoga, ki ga poznamo, nekoga, ki je »takšen«, kot smo mi, težko sprejemljiva, ljudje zamižijo ali pogledajo stran, ko mediji poročajo o vojni na Bližnjem vzhodu, o smrti več tisoč beguncev, kot da je to »klasika« in tega ne moremo spremeniti. No, redkokdaj se sploh zgodi, da mediji uvrstijo množični pokol na Bližnjem vzhodu ali v Afriki na naslovnico, medtem ko je umor enega človeka v Združenih državah Amerike večkrat precej odmevna novica. Nenazadnje jih je veliko mnenja, da kar se dogaja s »tretjerazrednimi ljudmi«, ni naša odgovornost in se nam s tem ni treba ukvarjati, ker je daleč stran od nas. Le redko kdo pomisli na več tisoč nič krivih civilistov, ubitih v državljanski vojni v Siriji. Povrh vsega pa še ljudi, ki so potrebni pomoči, ljudi, ki so zbežali iz držav, kjer jih zvoki strojníc in bomb vsakodnevno opominjajo, da zjutraj, ko se bodo zbudili, morda več ne bodo med živimi, brez kančka empatije odklanjamo in jih prepuščamo samim sebi. Ti ljudje niso sami krivi, da se je v njihovi državi razplamtela vojna, zakaj

bi torej bili primorani še naprej vztrajati in živeti na nevarnih, nič kaj zapeljivih območjih. Tisti, ki na srečo še nismo bili priča opisanim razmeram, si ne moremo predstavljati, kaj vse so morali pretrpeti begunci, ki prihajajo iz Sirije in Iraka. Ne moremo si predstavljati, kako je, ko moraš v trgovino, da kupiš hrano za svojo družino, in veš, da je mogoče to zadnjič, da si jih videl. Veš, da se mogoče ne boš vrnil živ iz trgovine, da se mogoče tvoji otroci iz šole ne bodo vrnil živ in zdravi. Zares veseli smo lahko, da živimo v državi, kjer se nam s podobnimi problemi ni treba soočati, v državi, kjer sta brezplačno šolanje in zdravstvo nekaj samoumevnega, toda slej ko prej bo nastopil čas, ko bomo tudi mi potrebovali pomoč, in le upamo lahko, da nas bo takrat kdo sprejel z odprtimi rokami, kot so ljudi, ki so bežali z Balkana v času vojne, še pred nedavnim sprejemali v Argentini, Avstraliji in Kanadi.

Vsi ljudje smo si enakovredni in kot taki imamo vsi, brez vsake izjeme, pravico do dostojanstvenega življenja in dostojanstvenega umiranja.

Življenje je uganka, ena sama velika uganka, in takšna je tudi smrt. Ta lahko pomeni začetek novega življenja, hkrati pa obstaja verjetnost, da je smrt čisti, nepovratni konec. Nihče ne more zagotovo predvideti, kaj nam bo prinesla, možnih je več scenarijev. Lahko pa jo sprejmemo kot nekaj naravnega in premagamo strah pred njo, kajti zaradi našega strahu ne živimo prav zares, ampak raje v »zavetju« pred nečim strašnim, nečim, kar bi lahko vodilo v smrt. Tako se izogibamo početi tisto, kar imamo zares radi, ker nas je strah, da bi se lahko končalo tragično. Zato nikoli zares ne uživamo, ampak se smrti, ne zgolj v pogovorih, temveč tudi v dejanjih, izogibamo. Tako je naše življenje pravzaprav izmikanje smrti in ne resnično življenje. Prav tako menim, da je treba pretehtati, kdaj je čas, da se poslovimo od svojcev, kdaj je čas, da pustimo bližnjemu, da dostojanstveno umre in ga osvobodimo trpljenja. Veliko ljudi si namreč želi smrt

dočakati v krogu najbližjih in ne v bolnišnici, kjer bi bili obdani z aparati, ki bi jih ohranjali pri življenju. Takrat je treba uporabiti »zdravo kmečko pamet« in upoštevati željo umirajočih. Tudi zdravniki, prav tako kot zdravilci, pa morajo uporabljati primerno komunikacijo z umirajočimi in jim biti na razpolago, ko jih ti potrebujejo. Hkrati je prav, da si priznamo, da smo si vsi ljudje ne glede na izvor, barvo kože, bogastvo in spolno usmerjenost enaki. In prav vsi imamo pravico do dostojanstvenega življenja in umiranja, zato je žalostno spremljati, koliko sovraštva do drugačnih premore naš svet. Kako hudo je videti, da se nam smilijo ljudje v Parizu, ki so bili žrtve terorističnega napada, ne pa tudi lačni otroci v Afriki, ki umirajo vsak dan, ali pa ljudje v Siriji, Iraku. Sram me je živeti v svetu, ki ne premore ljubezni do vseh ljudi. V svetu, v katerem živi elitna skupina prebivalstva, ki ima vse, pa še vedno ni zadovoljna ter si hkrati zatiska oči pred svetom, kjer vladajo lakota, revščina, vsakodnevne vojne in kjer se ljudje namesto nekajkrat na leto s smrtjo srečajo

vsak dan, in to večkrat. Mi pa se v blišču, v katerem živimo, ne počutimo dolžni pomagati, temveč se raje ukvarjamo s tem, ali bomo kupili mobilni telefon znamke Samsung ali Nokia. Žalostno. Zares žalostno.

Zahvala

Iskreno bi se zahvalila mentorici, prof. dr. Zvonki Zupanič Slavec, dr. med, da me je spodbudila k pisanju članka in mi bila pripravljena pomagati s svojimi nasveti in predlogi.

Literatura;

Ep o Gilgamešu, 1963. *Ljubljana: Mladinska knjiga.*
Kirn, A.: Smrt v filozofskih podobah. Pridobljeno 31. 8. 2018 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-FRM7C1MN/369fca42-1707-4e27-b5a2-9b5ecc6ebf38/> PDF.

Lunder, U., 2011: Odprto srce: izkušnje in spoznanja ob umiranju in smrti. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Zupanec, J.: Preseči smrt. Pridobljeno 31. 8. 2018.

Katja Vörös je študentka drugega letnika Medicinske fakultete Univerze v Ljubljani, rojena leta 1998 na levem bregu reke Mure v Prekmurju. V prostem času se navdušuje nad plesom, športom in glasbo. Obožuje adrenalin, raziskovanje in potovanja v neznane dežele.